

УДК 015 (477)''19–20'':[070+050]

Олена Пастушенко,

головний спеціаліст департаменту атестації кадрів МОНмолодьспорту України,
канд. філол. наук

СТВОРЕННЯ НАУКОВО-ДОВІДКОВОГО РЕСУРСУ ПРЕСИ ТА ПЕРІОДИКИ БІБЛІОТЕЧНИХ, АРХІВНИХ, МУЗЕЙНИХ ФОНДІВ УКРАЇНИ (90-Х РОКІВ ХХ СТ. – 10-Х РОКІВ ХХІ СТ.)

У статті висвітлюються питання розвитку документального ресурсу української преси та періодики наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Автор виділяє типи історико-бібліографічних видань у дослідженнях історії та сучасного стану преси й наукової періодики.

Ключові слова: преса, історія преси, періодика, Національна бібліографія України.

Створення науково-довідкового ресурсу документальної спадщини України, що зберігається в бібліотеках, музеях та архівах держави й поза її межами, є одним з найактуальніших завдань низки сучасних соціально-комунікаційних наук, що охоплюють наукові спеціальності бібліотекознавства, книгознавства, бібліографознавства, документознавства та архівознавства. Цей документальний ресурс – інтелектуальна та духовна спадщина України впродовж усього періоду її існування, джерело історичного минулого, інтелектуальна база сучасного розвитку незалежної держави, оскільки лише цей ресурс є твердим ґрунтом історичної пам'яті народу.

Актуальність дослідження цих документально-інформаційних ресурсів як пресознавчих джерел викликається їх значенням як частки Національної бібліографії України, яка є ефективним інструментом у формуванні сучасної національної свідомості, оскільки вони спираються на ресурс культурних, духовно-ціннісних надбань попередніх поколінь українського народу. Формування джерельної бази історії преси, яка була завжди інструментом формування національних ідеалів та національної консолідації українського суспільства, стає дедалі актуальнішим завданням бібліографознавства в умовах глобалізації інформаційної культури.

Це тим більше важливо, що здобуття Україною незалежності та демократичні перетворення відкрили можливості для неупереджених історико-бібліографічних досліджень та корпусних бібліографічних видань без ідеологічних лакун та обмежень, проведення об'єктивних досліджень української книги і періодики XVIII–XX ст., підготовки багатотомних науково-довідкових видань, численних бібліографічних покажчиків, ґрунтовних монографій і спеціальних статей на цю тему.

З цього часу документальний ресурс української преси та періодики активно вивчається дослідниками історії преси, які розкривають зміст окремих видань, їхнє значення в історії суспільно-політичного руху та становленні національної ідеї, розвитку культури та загальноукраїнського літературного процесу, визначають роль окремих діячів науки, культури, освіти, видавничого руху в започаткуванні та виданні окремих часописів, внеску в розвиток української журналістики та публіцистики. На цю тему захистилася значна кількість кандидатських та докторських дисертацій з різних напрямів історії преси та періодики, розвинуті засади теорії пресознавства⁴³.

Однією з ознак нового часу став активний розвиток історико-бібліографічного напрямку в дослідженнях історії та сучасного стану преси та наукової періодики. У свою чергу всередині цього напрямку виокремлюються два типи видань: фундаментальні історичні та філологічні дослідження в галузі бібліографії та серія різнопланових науково-довідкових ресурсів – електронних каталогів та бібліографічних покажчиків.

Перший тип видань розвивається дуже активно, про що свідчить не лише масштабний процес захисту понад 150 дисертацій у напрямках філологічних, історичних наук, культурології, соціальних комунікацій. Створилися спеціальні наукові центри пресознавства та історико-бібліографічних досліджень у цій галузі. Найпотужнішим із цих центрів є «Науково-дослідний центр періодики» Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника (далі – ЛННБ), який за короткий час створив ряд праць, що розвиває регіональні аспекти розвитку преси в західних регіонах України⁴⁴. Набули визнання львівські дослідники історії

⁴³ Див. докладніше: *Пастушенко О. В.* Розвиток дисертаційних досліджень з історії періодичної преси в Україні у 90-х ХХ ст. – поч. 10-х років ХХІ ст. : бібліографічний аспект // *Рукописна та книжкова спадщина України.* – Вип. 15. – К., 2012. – С. 301–323.

⁴⁴ Науково-дослідний центр періодики (1993–2003 рр.) : у 2 т. / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики ; уклад. М. М. Романюк ; відп. ред. Л. В. Снісарчук. – Львів, 2003. – Т. 1: Наукова діяльність : покажчик видань. – 332 с.; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України : покажчик

преси, які опублікували фундаментальні історико-бібліографічні дослідження: Л. Сніцарчук, М. Галушко, М. Романюка, присвячені українській пресі в Україні та світі XIX–XX ст.⁴⁵; В. Габора «Українські часописи Ужгорода (1867–1944)»⁴⁶; О. Дроздовської – Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 pp.)⁴⁷.

Науково-дослідний центр періодики ЛННБ, з метою координації методичних засад опису газет та періодичних видань, визначення єдиних підходів до створення бібліографічного ресурсу та вивчення періодичних видань XIX–XX ст. розробив єдину «Схему повного бібліографічного опису періодичного видання»⁴⁸. Крім того, було запропоновано нову періодизацію журналістського процесу, обумовлено наукові принципи і методи дослідження. Серед пріоритетних напрямів діяльності центру: підготовка і видання матеріалів до національної бібліографії періодики

видань бібліотеки та літератури про її діяльність: (2006–2009 pp.) / НАН України, ЛННБУ ім. В. Стефаника; уклад.: Л. О. Ільницька, М. З. Литвин, І. В. Морозова, В. М. Мартинович; авт. вступ. ст. М. М. Романюк; відп. ред. Л. В. Сніцарчук. – Львів, 2010. – 280 с.

⁴⁵ Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.: історико-бібліографічне дослідження. – Львів: Оріяна-Нова, 2007. – Т. 1: 1812–1890 pp. / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, Відділення «Науково-дослідний центр періодики»; уклад.: М. В. Галушко, М. М. Романюк (кер. проекту), Л. В. Сніцарчук. – 560 с.; Українська преса XIX–XX ст. в Україні та світі: історико-бібліографічне дослідження. – Львів, 2009. – Т. 2: 1891–1905 pp.; уклад.: М. В. Галушко, М. М. Романюк (кер. проекту), Л. В. Сніцарчук. – 480 с.; Періодика Західної України 20–30-х pp. XX ст.: матеріали до бібліогр. / ред. М. М. Романюк; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Наук.-дослід. центр періодики. Т. 1 / Н. В. Антонюк [та ін.]. – Львів, 1998. – 319 с.; Романюк М. М. Українські часописи Львова. 1848–1939: історико-бібліографічне дослідження. Т. 2: 1901–1919 / уклад. М. М. Романюк, М. В. Галушко, 2002. – 692 с.; Т. 3, Кн. 1: 1920–1939. 1920–1928. – Львів., 2003. – 909 с.; Галушко М. Українські часописи Станіслава (1879–1944 pp.): історико-бібліографічне дослідження / Марія Галушко; наук. ред. М. М. Романюк, 2001. – 304 с.; Періодичні видання Волині, Полісся, Підляшшя та Холмщини (1836–1944): список / АН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника; уклад. Ю. Лашук [та ін.]. – Львів: [б.в.], 1994. – 52 с.

⁴⁶ Українські часописи Ужгорода (1867–1944): історико-бібліографічне дослідження / В. Габор. – Ужгород, 2003. – 564 с.

⁴⁷ Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 pp.): історико-бібліографічне дослідження / О. Дроздовська; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника. – Л.: [б.в.], 2001. – 364 с. – (Періодичні видання міст України).

⁴⁸ Романюк М. М. Схема повного бібліографічного опису періодичного видання / М. М. Романюк, М. В. Галушко // Зб. пр. Наук.-дослідного центру періодики / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. – Львів, 1994. – Вип. 1. – С. 271–290.

XIX–XX ст., видання ґрунтовних досліджень до майбутньої фундаментальної «Історії української преси XIX–XX ст.» і підготовка видання багатотомного енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах XIX–XX ст.»⁴⁹.

Загальноукраїнський контекст розвитку преси в певні історичні періоди розкривається в бібліографічних покажчиках та історико-бібліографічних дослідженнях київського вченого Г. Рудого «Преса України: газети 1917–1920 рр.»⁵⁰; М. Мартинюка «Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939 рр.)»⁵¹; бібліографічному дослідженні архівної періодики України 1920–1930-х рр. І. Матяш⁵².

Другий тип видань є науково-довідковим напрямом. Об'єктом цього напряму є окремі газети, часописи, бюлетені, фахові періодичні видання або групи споріднених видань у певній галузі знань, корпусних видань бібліографічних покажчиків газет та періодики (тематичні та хронологічні), що зберігаються у фондах бібліотек, архівів, музеїв. Цілком закономірно, що в період, починаючи з 1991 р., основна увага бібліографів була спрямована на підготовку тих довідково-бібліографічних праць, що розкривали наявність періодики та зміст тих видань, що впродовж XX ст. були під ідеологічною забороною радянських часів, насамперед, українознавчій проблематиці, дореволюційній пресі, а також виданням української діаспори⁵³.

Сьогодні цей тип видань становить міцну сформовану джерельну базу історико-бібліографознавчих досліджень преси. Однак бібліографія преси

⁴⁹ Романюк М. Скарбниця національної пам'яті // Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: історія та сучасність : доп. та повідомл. міжнар. наук. конф. (Львів, 28–30 жовт. 2010 р.). – Львів, 2010. – С. 6.

⁵⁰ Рудий Г. Я. Преса України 1917–1920 рр. як об'єкт дослідження української культури: джерелознавчий і методологічний аспекти / Г. Я. Рудий. – 2005. – 551 с.: табл.; Преса України: газети 1917–1920 рр. : бібліогр. покажч. / уклад. Г. Я. Рудий. – К., 1997. – 97 с.

⁵¹ Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / М. Мартинюк; упоряд. Н. В. Антонюк [та ін.]. – Львів, 1998. – 297 с.

⁵² Матяш І. Б. Українська архівна періодика 1920–1930-х рр.: історія, бібліографія, бібліометрія / І. Б. Матяш; відп. ред. О. С. Онищенко. – К., 1999. – 480 с.

⁵³ Див. докладніше: Пастушенко О. В. Бібліографічні покажчики з історії преси та наукової періодики в Україні (1990–2011 рр.) як джерельна база історико-бібліографічних досліджень // Рукописна та книжкова спадщина України. – Вип. 16. – К., 2012.

та періодики цього періоду як науково-довідковий напрям, який характеризується новими підходами у формуванні змісту покажчиків та підвищенням їхньої ролі в сучасному соціокомунікативному середовищі, поки ще не стала об'єктом спеціальної уваги вчених. У спеціальній літературі відсутній аналіз основних напрямів розвитку історико-бібліографічних досліджень, не опубліковані наукові огляди, присвячені розвитку в Україні спеціальних бібліографічних покажчиків як виду наукової комунікації, а також не визначений комунікаційний аспект сучасних документально-бібліографічних традиційних та електронних ресурсів.

Специфічною рисою розвитку документально-інформаційної діяльності є її тісний зв'язок із сучасними електронними технологіями. У період 90-х років ХХ – початку ХХІ ст. відбулися докорінні зміни і в технологічних засадах створення інформаційної бази історії преси та періодики, прискорений сучасний комунікаційний процес у сфері документальних ресурсів, викликаний розвитком електронних технологій та мережевих ресурсів, що на засадах вільного та необмеженого доступу дає змогу прискорити обіг інформації про джерела пресознавства та його дослідження, спростити підготовку видань, забезпечити нові форми пошуку інформації в системах баз даних. Інноваційні інтернет-технології дають змогу формувати корпусні покажчики, такі, що спрямовані на розкриття повного репертуару преси та періодичних видань, що виходили в Україні.

Ця актуальна проблема формування документального пресознавчого ресурсу як науково-довідкового сегмента інформаційного наукового простору України, оцінка його стану, змістовна характеристика науково-довідкового та науково-інформаційного напрямів, внеску українських дослідників у його розвиток, лише фрагментарно висвітлена в історико-бібліографічних працях, обмежених предметом конкретного дослідження.

Значних змін набувають і методичні засади створення науково-довідкових бібліографічних покажчиків нового покоління, які не обмежуються бібліографічним описом, а повністю розкривають зміст і склад часописів, здійснюють науково-аналітичний опис періодичних джерел преси та періодики як джерела з історії преси, супроводжують видання науковим коментарем або цілісним дослідженням. Так, слід згадати унікальний покажчик газети «Громадська думка», підготовлений Інститутом української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського в 1911 р., де проведена глибока джерелознавча робота з розпису змісту та його предметизації, встановлення розкриття імен авторів видання, глибоко проаналізований контекст видавничої діяльності та специфіка

історичних обставин часу через розділ хроніки тощо⁵⁴. Іншим показовим виданням є покажчик «Киевской старины», підготовлений М. Палієнко⁵⁵. Привертають увагу й специфічні покажчики Б. Грановського, зокрема «Джерела українознавства» і бібліографія бібліографічних посібників українських періодичних видань⁵⁶, а також «Джерела альтернативного українознавства (Європа, 1949–1945 р.)» з аналітичним розписом публікацій щодо природи, історії, етносу, державотворення, культури та виробничих сил України⁵⁷.

Корпусні видання характеризують переважно діяльність конкретних бібліотек, музеїв, архівів та науково-інформаційних установ, що готують ці науково-довідкові видання з метою різкриття змісту газетних фондів та фондів наукової періодики та включення інформації в науковий обіг. Створення науково-інформаційного напрямку представлення газетних джерел та періодики як частини репертуару української національної бібліографії та актуального завдання формування електронного простору України сьогодні є актуальним питанням національних та наукових бібліотек⁵⁸. Сучасні бібліографічні ресурси формуються з урахуванням розвитку новітніх технологій, створюються електронні каталоги та бази даних на газетні надходження, що, безумовно, допомагає орієнту-

⁵⁴ «Громадська думка»: анований систематичний покажчик. 1905–1906 рр. / упоряд. І. Старовойтенко [та ін.] ; кер. наук. кол. Л. А. Дубровіна. – К. : Темпера, 2011. – 465 с.

⁵⁵ Палієнко М. «Киевская старина» у громадському та науковому житті України (кінець XIX – поч. XX ст.). – К., 2005. – 328 с.; *Вона ж.* «Киевская старина» (1882–1906). Хронологічний покажчик змісту журналу. – К., 2005. – 477 с.; *Вона ж.* «Киевская старина» (1882–1906). Систематичний покажчик змісту журналу. – К., 2005. – 606 с.

⁵⁶ Джерела українознавства. Бібліографічний покажчик / АН УРСР ; упор. Б. В. Грановський [та ін.]. – К., 1990. – Вип. 1: Вітчизнані бібліографічні джерела. – 239 с.; Вип. 2 : Бібліографія бібліографічних посібників українських періодичних видань. – К., 1998. – 130 с.

⁵⁷ Грановський Б. В. Джерела альтернативного українознавства (Європа, 1949–1945 р.). Періодичні видання української діаспори в Європі, Радянської влади та німецької окупаційної адміністрації на Україні, проводу ОУН-УПА тощо за 1940–1945 рр. З аналітичним розписом публікацій щодо природи, історії, етносу, державотворення, культури та виробничих сил України : бібліогр. довід. : (З фондів Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського та Наук.-дов. б-ки Центр. держ. архівів України) / Б. В. Грановський ; наук. ред. В. Колесник ; бібліогр. ред. С. Іванисенко, Г. Порохнюк, 2002. – 436 с.

⁵⁸ Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / О. С. Онищенко, В. А. Дубровіна, В. М. Горовий, В. І. Попик [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т історії України. – К., 2011. – С. 187–206.

ватися в сучасній періодиці, оцінити її місце в книжковій та газетній спадщині⁵⁹. Електронні каталоги газет, як правило, розкривають поточні сучасні надходження до бібліотек. Ретроспективні покажчики газет та періодичних видань тісно пов'язані з формуванням електронних ресурсів преси як частини науково-пошукового апарату бібліотек, музеїв, архівів та є складовою національної бібліографії України.

Так, електронний ресурс ЛННБ у межах наукової проблеми «Документальна пам'ять України» реалізує наукову тему та формує базу даних: «Репертуар українських періодичних видань 1907–1939 рр.» у тій її частині, яка стосується видань, що зберігаються в ЛННБ в Західному регіоні України. Значний ретроспективно-бібліографічний ресурс підготовлений НБУВ – «Періодичні видання України (газети) 1818–1922 рр.» – присвячений розкриттю видань, які відігравали різне значення в громадсько-політичному житті як культурно-просвітні, ліберально-буржуазні, демократичні, прогресивні видання. До бази даних включено газети місцевостей, які входили до складу України за сучасним адміністративно-територіальним поділом, а також ті, що входили за поділом 1917–1920 рр. База даних вміщує опис республіканських, губернських, повітових, міських, транспортних, військових видань, газети різних товариств, комітетів та організацій, видання тимчасового і разового характеру, а також додатки до газет⁶⁰.

Найбільший фрагмент, представлений корпусними виданнями, є бібліографічні покажчики газет та періодичних журналів, що зберігаються у фондах. Безумовними лідерами тут є Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (газети України, неформальна преса)⁶¹,

⁵⁹ Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2011. – 224 с.

⁶⁰ Біліменко Л. А. Впровадження інноваційних технологій у Відділі газетних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Пробл. науки, освіти, практики : зб. матеріалів V міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–23 трав.). – К, 2008. – С. 46–47.

⁶¹ Неформальна преса в Україні (1988–1991): каталог за матеріалами газетних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / редкол.: Т. Борисенко, О. Залізнюк, О. Лук'янчук, О. Обертас, О. Проценко. – К.: Смолоскип, 2001. – 144 с.; Газети України 1930–1934 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : каталог: у 2 ч. / авт.-уклад. Т. О. Борисенко [та ін.] ; голова редкол. О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Ч. 1. – К., 2004. – 853 с.; Газети України 1930–1934 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : каталог: у 2 ч. /

Національна парламентська бібліотека України ⁶², Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка (російськомовна періодична преса України, каталоги журналів, продовжувані видання) ⁶³, ЛННБ (Зведений каталог газет у фондах наукових бібліотек м. Львів (1990–2000 рр.) ⁶⁴, Періодичні видання Волині, Полісся, Підляшшя та Холмщини (1836–1944) ⁶⁵.

Систематично видають свої покажчики Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького та Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (газети, бюлетені, журнали) ⁶⁶; Херсонська обласна

авт.-уклад. Т. О. Борисенко [та ін.]; голова редкол. О. С. Онищенко; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Ч. 2. – К., 2004. – 986 с.; Газети України 1941–1945 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог / авт.-уклад.: Н. Ф. Самохіна (кер.), Т. О. Борисенко, О. С. Залізнюк, О. С. Лук'янчук; ред.-бібліографи: Н. Ф. Криворучко, О. С. Лук'янчук; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; редкол.: О. С. Онищенко (голова) [та ін.]. – К., 2008. – 567 с.; Газети України 1935–1940 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Ч. 1. – 2012. – 567 с.

⁶² Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної парламентської бібліотеки України (за 1950–2000 рр.): ретросп. бібліогр. покажч. / уклад. Н. Г. Богун [та ін.]. – К., 2001. – 121 с.

⁶³ Українська преса у фондів ХДНБ ім. В. Г. Короленка: друкований каталог. Вип. 1: Газети: (1817–1923) / уклад. Л. Ф. Бондаренко, Т. О. Сосновська; ред. Л. К. Суржан. – Х., 1999. – 104–51 с.; Українські періодичні видання у фондів ХДНБ ім. В. Г. Короленка: друкований кат. Вип. 1: Журнали (1816–1917) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. – Х., 2000. – 142 с.; Українські періодичні видання у фондів ХДНБ ім. В. Г. Короленка: друкований кат. Вип. 2: Журнали (1918–1923) / уклад. Л. Ф. Бондаренко, Н. В. Лубенська; ред. Л. К. Суржан. – К., 2001. – 164 с.; Українські періодичні видання у фондів ХДНБ ім. В. Г. Короленка: друкований кат. Вип. 3: Бюлетені, вісники, вісті, щорічники (1861–1923) / уклад. Л. Ф. Бондаренко. – Х., 2002. – 133 с.; Українські продовжувані видання у фондів ХДНБ ім. В. Г. Короленка (1830–1923): друкований кат. / уклад. Л. Ф. Бондаренко, 2003. – 115 с.; Каталог журналів у фондах Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеса Гончара. 1944–2005 / Херсон. обл. універс. наук. б-ка ім. Олеса Гончара; уклад. Л. І. Зелена, Т. М. Миргородська. – Херсон: [б. в.], 2007. – 213 с.

⁶⁴ Газети у фондах наукових бібліотек м. Львова (1990–2000 рр.) / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка; уклад. Ю. О. Романишин [та ін.]. – Л.: [б. в.], 2004. – 191 с.; Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка. Відділ періодичних видань. Каталог газет. 1990–2000 рр.: за матеріалами відділу періодичних видань ЛНБ ім. В. Стефаніка НАН України / уклад. Ю. Романишин; НАН України. – Л.: [б. в.], 2001. – 90 с.

⁶⁵ Періодичні видання Волині, Полісся, Підляшшя та Холмщини (1836–1944): список / АН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка; уклад. Ю. Лащук [та ін.]. – Львів: [б. в.], 1994. – 52 с.

⁶⁶ Російськомовна періодична преса України у фондах Одеської державної

універсальна наукова бібліотека імені Олесея Гончара (каталоги журналів, газет, періодичних видань)⁶⁷.

Привертає увагу корпусне видання зведеного каталога-довідника місцевих періодичних видань 1839–1917 рр., наявних у фондах Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка, Чернігівського державного історичного музею ім. В. В. Тарновського (ЧДІМ), Державного архіву Чернігівської області (ДАЧО)⁶⁸.

Крім бібліотек, каталоги періодики видають й інші установи, які мають фахові бібліотеки, зокрема, колекція періодики Рівненського обласного краєзнавчого музею, каталог, підготовлений Т. Пономарьовою та В. Виткаловим⁶⁹; каталог періодичних видань 1772–1940 рр. бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя⁷⁰; а також

наукової бібліотеки імені М. Горького: Газети, бюлетені : каталог / Одеська держ. наук. б-ка ім. М. Горького ; упоряд. Т. І. Олейникова ; ред. М. Л. Десенко. – О. : [б. в.], 1993. – 105 с. – Альтернативна назва : Російськомовна преса України: газети, бюлетені : каталог Одеської державної наукової бібліотеки імені М. Горького: Журнали : каталог / Одес. держ. наук. б-ка ім. М. Горького ; упоряд. Т. І. Олейникова ; ред. М. Л. Десенко. – О. : [б. в.], 1993. – 115 с. Альтернативна назва : Російськомовна преса України: Журнали : Каталог. : зведений покажчик журналів, які отримали бібліотеки м. Одеси у 1999–2000 роках / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Наук. б-ка, 2001. – 63 с.

⁶⁷ Каталог журналів у фондах Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки 1944–1993 / уклад. та передм. Л. І. Зелена. – Херсон, 1999. – 124 с.; Каталог журналів у фондах Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олесея Гончара. 1944–2005 / Херсон. обл. універс. наук. б-ка ім. О. Гончара ; уклад.: Л. Зелена, М. Миргородська. – Херсон, 2007. – 213 с.; Газети у фондах Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олесея Гончара. 1946–2003 : каталог / уклад. Л. І. Зелена. – Херсон, 2004. – 66 с.; Періодичні видання ХІХ – першої чверті ХХ ст. у фондах Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олесея Гончара : каталог / Херсон. обл. бібліотечне т-во, Херсон. обл. універс. наук. б-ка ім. О. Гончара. Вип. 1, ч. 1 : А–З / уклад. О. Г. Сак, Н. П. Дорошенко ; відп. ред. Л. І. Зелена, 2008. – 54 с.

⁶⁸ Зведений каталог-довідник місцевих періодичних видань 1839–1917 рр., наявних у фондах Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка, Чернігівського державного історичного музею ім. В. В. Тарновського (ЧДІМ), Державного архіву Чернігівської області (ДАЧО) / скл. Г. А. Конопаська [та ін.]. – Чернігів, 2002. – 160 с.

⁶⁹ Пономарьова Т. О. Колекція періодики Рівненського обласного краєзнавчого музею: спроба систематизації / Т. О. Пономарьова, В. Г. Виткалов. – Рівне, 1999. – 46 с.

⁷⁰ Каталог періодичних видань 1772–1940 рр. Бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя : бібліогр. покажч. / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя, б-ка ; упоряд.: О. Д. Кільдіватова [та ін.]. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 145 с.

бібліографічний огляд за матеріалами періодичних видань 1971–2007 рр. Центрального державного науково-технічного архіву України ⁷¹.

Окремий розділ становлять видання бібліографії наукової періодики, зокрема, розкривають фонди бібліотек: періодичні та серійні видання Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1885–1939) ⁷²; періодичні видання Національної академії наук України ⁷³; зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України у вигляді систематичного покажчика ⁷⁴; наукові періодичні видання України, підготовлені Українським інститутом науково-технічної

⁷¹ Центральний державний науково-технічний архів України : бібліографічний огляд за матеріалами періодичних видань 1971–2007 рр. / уклад. М. А. Балишев. – Х. : СПД ФО Михайлов Г. Г., 2008. – 62 с. ; Центральний державний науково-технічний архів України: бібліографічний огляд за матеріалами періодичних видань 1971–2007 рр. / уклад. М. А. Балишев. – Х. : СПД ФО Михайлов Г. Г., 2008. – 62 с.

⁷² Періодичні та серійні видання Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1885–1939) : анотов. покажч. / уклад. і авт. передм. Т. Ю. Кільчицька ; бібліогр. ред. Л. І. Ільницька ; Наукове товариство ім. Т. Г. Шевченка у Львові. Комісія бібліографії і книгознавства. – Л. : [Видавництво НТШ], 1990. – 103 с.

⁷³ Періодичні видання Національної академії наук України : каталог. – К., 2001. – 270 с.

⁷⁴ Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України (надходження 2001–2002 рр.) : сист. покажч. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; уклад. О. Б. Вихристюк [та ін.] ; відп. ред. Б. П. Якушко. – К. : [б. в.], 2003. – 326 с. ; Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України (надходження 2003–2004 рр.) : сист. покажч. / уклад. Р. Л. Красій [та ін.] ; відп. ред. Б. П. Якушко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2006. – 425 с. ; Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України (надходження 2005–2006 рр.) : наук.-інформ. сист. покажч. / уклад. Р. Л. Красій ; відп. ред. Н. В. Стрішенець, 2008. – 278 с. ; Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України (надходження 2007–2008 рр.) : сист. покажч. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; уклад. Р. Л. Красій [та ін.] ; відп. ред. Н. В. Стрішенець. – К., 2009. – 292 с. ; Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України (надходження 2009–2010 рр.) : наук.-інформ. сист. покажч. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; [уклад.: Р. Л. Красій, Н. І. Малолетова, О. В. Полякова ; відп. ред. Н. В. Стрішенець]. – К., 2011. – 257 с.

і економічної інформації⁷⁵; педагогічна та психологічна бібліографія, підготовлена Державною науково-педагогічною бібліотекою України ім. В. О. Сухомлинського АПН України⁷⁶; періодичні видання з агрономії в Україні, підготовлені Державною науковою сільськогосподарською бібліотекою ААН України⁷⁷; бібліографія архівної періодики⁷⁸.

В окрему рубрику виділяються бібліографія обласного та регіонального рівнів, що розкривають зміст певних часописов різної проблематики. Серед них: релігійної – періодичні видання Чернігівської єпархії, як додаток до «Черниговских епархиальных известий» (1906–1911), «Вера и жизнь» (1912–1917), виданого Інститутом української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Чернігівським державним педагогічним університетом ім. Т. Г. Шевченка, Чернігівською державною обласною універсальною науковою бібліотекою ім. В. Г. Короленка⁷⁹;

⁷⁵ Наукові періодичні видання України : довідник / Український ін-т науково-технічної і економічної інформації, 2006. – 380 с.: табл.

⁷⁶ Педагогічна наука на сторінках журналу «Советская педагогика» (1937–1991) : бібліогр. покажч. / наук. ред. О. В. Сухомлинська ; уклад. Н. С. Побірченко ; бібліогр. ред. Т. В. Григоренко, 2010. – 324 с.; Журнали психолого-педагогічної тематики XIX – початку XX ст. з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського : історико-бібліографічне дослідження / АПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, 2009. – 128 с.

⁷⁷ Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940: Журнали, «Бюлетені», «Вісті», «Наукові записки», «Збірники наукових праць», «Труди» : наук.-допом. ретросп. бібліогр. покажч. / уклад. В. А. Вергунов, О. П. Анікіна ; наук. ред. В. А. Вергунов, 2002. – 160 с.; Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / уклад. В. А. Вергунов, О. П. Анікіна ; наук. ред. В. А. Вергунов, 2002. – 49 с.: іл.

⁷⁸ *Матяш І. Б.* Українська архівна періодика 1920–1930-х рр.: історія, бібліографія, бібліометрія / І. Б. Матяш ; відп. ред. О. С. Онищенко, 1999. – 480 с.

⁷⁹ Періодичні видання Чернігівської єпархії: «Прибавление к Черниговским епархиальным известиям» (1906–1911), «Вера и жизнь» (1912–1917) : бібліогр. покажч. / НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Черніг. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Черніг. держ. обл. універс. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка / упоряд. О. Ф. Тарасенко. – Чернігів, 2003. – 158 с.

а також газетних фондів бібліотек Сумщини ⁸⁰, Катеринославщини ⁸¹, Поділля ⁸².

Окремі бібліографічні покажчики журналів та часописів, а також журналу іноземної літератури «Всесвіт» у ХХ ст. (1925–2000) (уклад. О. Микитенко, Г. Гамалій) ⁸³; Бібліографія журналу «Схід» (1995–2006) (уклад. В. Білецьким та ін.) ⁸⁴; Журналу літератури, мистецтва і критики «Арка» 1947–1948 рр. (уклад. Н. Казакової [та ін.] ⁸⁵, професійному журналу «Архіви України» за 1988–1995 рр. ⁸⁶. Серед бібліографічних видань можна знайти й такий вид бібліографії, як бібліографічний посібник Б. Чернякова, присвячений періодичним виданням учнівської і студентської молоді України ХІХ – початку ХХ ст. ⁸⁷.

Підбиваючи підсумок щодо стану та розвитку ретроспективної бібліографії науково-довідкового ресурсу документальної спадщини України в період 90-х років ХХ ст. – 10-х років ХХІ ст., необхідно відзначити, що цей напрям розвивається шляхом створення окремих та корпусних ретроспективних пресознавчих науково-довідкових видань як у традиційній, так і електронній формі. Ініціатива створення такого ресурсу належить провідним науковим та національним бібліотекам України.

Склад бібліографічних покажчиків показує значний спектр наукових та інформаційних видань загальнонаціонального та регіонального рівнів,

⁸⁰ Каталог неперіодичних та продовжуваних видань 1861–1917 рр., створених у межах території сучасної Сумщини : (матеріали до бібліогр. репертуару) / уклад. Н. С. Подоляка. – Суми, 2009. – 32 с.

⁸¹ < Періодичні > видання Катеринослава та Катеринославської губернії (1838–1917 рр.) : список / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка ; уклад. Н. М. Сидоренко [та ін.]. – К. : [б. в.], 1995. – 153 с.

⁸² Періодичні видання Подільської губернії (1838–1917 рр.) : покажчик / уклад. Н. М. Сидоренко [та ін.] ; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка, Наук.-дослід. центр періодики. – Л. : [б. в.] ; К. : [б. в.], 1999. – 71 с.

⁸³ Журнал іноземної літератури «Всесвіт» у ХХ сторіччі (1925–2000) : бібліогр. покажч. змісту / уклад. О. Микитенко, Г. Гамалій. – К., 2004. – 712 с. : фотогр.

⁸⁴ Бібліографія журналу «Схід», 1995–2006 рр. / уклад. В. С. Білецький [та ін.]. – 2007. – 255 с.

⁸⁵ «Арка» 1947–1948: Журнал літератури, мистецтва і критики : бібліогр. покажч. змісту / уклад. Н. В. Казакова [та ін.] ; авт. вступ. ст. В. Є. Панченко. – К., 2003. – 52 с.

⁸⁶ Анотований покажчик публікацій журналу «Архіви України» за 1988–1995 рр. / уклад. Н. П. Павловська. – К., 1997. – 151 с.

⁸⁷ Черняков Б. І. Періодичні видання учнівської і студентської молоді України ХІХ – початку ХХ ст. : Джерела дослідження : бібліогр. посіб. / Б. І. Черняков. – К., 2004. – 63 с.

розкриває фонди бібліотек, архівів, музеїв як на комплексному рівні, так і на рівні бібліографії окремих журналів, часописів, газет.

Означилася тенденція створення зведених покажчиків, підготовлених силами споріднених бібліотек і наукових установ. Сьогодні чільне місце займають анотовані бібліографічні електронні ресурси й традиційно підготовлені покажчики, що прагнуть максимально розкривати зміст, чим значно підвищується науковий рівень видань, можливості використання цього величезного ресурсу в інтересах розбудови сучасної національної держави.